

(Əvvəlki ötən saylarımızda)

Maddə 8 Maarifləndirmə

1. İştirakçı dövlətlər aşağıda qeyd olunanlar üçün təxiresalınmaz, effektiv və lazımı tədbirlər görmək öhdəliyini öz üzərlərinə götürürlər:

(a) Ailə də daxil olmaqla bütün cəmiyyətdə əlil insanlarla bağlı maarifləndirməni yüksəltmək və əlil insanların hüquqlarına və ləyaqətinə hörmət aşılamaq;

(b) Həyatın bütün sahələrində əlil insanlara qarşı stereotiplərlə, yanlış fikirlərlə və zərərli hərəkətlərlə, o cümlədən cinsi və ya yaş zəminində yol verilən bu cür hallarla mübarizə aparmaq;

(v) Əlil insanların potensialını və onların xidmətlərini təbliğ etmək.

2. Bu məqsədlə həyata keçirilən tədbirlərə aiddir:

(a) Aşağıdakılar üçün effektiv ictimai maarifləndirmə kampaniyaları başlamaq və onları həyata keçirmə;

(i) Əlil insanların hüquqlarına həssaslıqla yanaşılmanı aşılama;

(ii) Əlil insanlar haqqında pozitiv təsəvvürləri və onların cəmiyyət tərəfindən dərinlən başa düşülməsini dəstəkləmə;

(iii) Əlil insanların bacarıqlarının, xidmətlərinin və qabiliyyətlərinin, habelə onların iş yerində və əmək bazasına verdikləri töhfələrin etiraf olunmasına kömək etmə;

(b) Təhsil sisteminin bütün səviyyələrində, o cümlədən bütün uşaqlara erəkən yaşlarından əlillərin hüquqlarına hörmət hissini aşılama;

(v) Bütün media orqanları tərəfindən əlil insanların bu Konvensiyanın məqsədinə uyğun şəkildə təqdim olunmasını həvəsləndirmə;

(q) Əlil insanlar və onların hüquqları ilə bağlı maarifləndirmə və tanışlıq proqramlarını inkişaf etdirmək.

Maddə 9 Çatım imkanı

1. Əlil insanların müstəqil yaşamaqlarına və həyatın bütün aspektlərində tam iştirak etmələrinə imkan yaratmaq məqsədilə, iştirakçı dövlətlər, həm şəhər, həm də kənd ərazilərdə əlil insanların digərləri ilə eyni əsaslarla ətraf mühitə, nəqliyyata, informasiya və kommunikasiyaya, o cümlədən informasiya və kommunikasiya texnologiyalarına və sistemlərinə və əhəlinin yararlandığı digər imkanlara və xidmətlərə çatımını təmin etmək

Əlillərin Hüquqları haqqında Konvensiya

üçün müvafiq tədbirlər həyata keçirir. Çatım üçün maneələrin və çətinliklərin müəyyənləşdirilməsini və aradan qaldırılmasını özündə birləşdirən bu tədbirlər eyni zamanda aşağıdakılara tətbiq olunur:

(a) Binalar, yollar, nəqliyyat və digər daxili və bayır xidmətləri, o cümlədən məktəblər, yaşayış yerləri, tibb müəssisələri və iş yerləri;

(b) Məlumat, kommunikasiya və digər xidmətlər, o cümlədən elektron xidmətlər və fəvqəladə xidmətlər.

2. İştirakçı dövlətlər həmçinin aşağıda göstərilənlər üçün müvafiq tədbirlər həyata keçirirlər:

(a) Əhali üçün ölçətilən olan və ya onlara göstərilən imkanlara və xidmətlərə çatım üzrə minimum standartlar və rəhbər qaydalar hazırlamaq, yayımlamaq və onları yerinə yetirilməsinə nəzarət etmək;

(b) Əhali üçün ölçətilən olan və ya onlara göstərilən imkanlar və xidmətlər təklif edən özəl müəssisələr tərəfindən də əlil insanlar üçün bütün çatım aspektlərinin nəzərə alınmasını təmin etmək;

(v) Əlil insanlarla ünsiyyətdə olanlar üçün çatım məsələləri ilə bağlı təlimlər keçirmək;

(q) Əhəlinin daxil ola bildiyi binaları və digər xidmətləri Brayl əlifbası ilə oxumaq və başa düşmək üçün asan işarələrlə təchiz etmək;

(g) Əhəlinin daxil ola bildiyi binalara və digər xidmətlərə çatım imkanını asanlaşdırmaq üçün yardımçıları və vasitəçiləri, o cümlədən bələdçilərin, oxucuların və işarəvi dil üzrə peşəkar tərcüməçilərin olmasını təmin etmək;

(d) Əlillərin informasiyaya çatım imkanını təmin etmək üçün onlara digər müvafiq yardım və dəstək formalarını inkişaf etdirmək;

(e) Əlillərin yeni informasiya və kommunikasiya texnologiyalarına və sistemlərinə, o cümlədən İnternetə çıxış imkanlarını artırmaq;

(e) İlk əvvəldən mümkün informasiya və kommunikasiya texnologiyalarına və sistemlərinə minimum məsrəflə çatım üçün bu texnologiyaların və sistemlərin işlənilməsinə, istehsalına və yayılmasına dəstək göstərmək.

Maddə 10 Yaşamaq hüququ

İştirakçı dövlətlər bir daha hər bir insanın yaşamaq hüququnu təsdiq edir və əlil insanların da digərləri ilə eyni əsaslarla bundan effektiv şəkildə yararlanmalarını təmin etmək üçün bütün zəruri tədbirləri həyata keçirirlər.

Maddə 11 Riskli vəziyyətlər və fəvqəladə humanitar hallar

İştirakçı dövlətlər, beynəlxalq hüquq, o cümlədən beynəlxalq humanitar hüquq və beynəlxalq insan

hüquqları hüququ üzrə öz öhdəliklərinə müvafiq olaraq, riskli vəziyyətlərdə, həmçinin hərbi münaqişələrdə, fəvqəladə humanitar hallar və təbii fəlakətlər zamanı əlillərin müdafiəsini və təhlükəsizliyini təmin etmək üçün bütün zəruri tədbirləri həyata keçirirlər.

Maddə 12 Qanun qarşısında bərabərlik

1. İştirakçı dövlətlər, hər bir əlil insanın, harada olmasından asılı olmayaraq, bərabər hüquqi müdafiə hüququnu təsdiq edirlər.

2. İştirakçı dövlətlər əlillərin həyatın bütün aspektlərində digərləri ilə eyni əsaslarla hüquq qabiliyyəti olmalarını təmin edirlər.

3. İştirakçı dövlətlər, əlillərə, öz hüquq qabiliyyətlərini realizə edərkən ehtiyac duyduqları dəstəyi göstərmək üçün lazımı tədbirləri həyata keçirirlər.

4. İştirakçı dövlətlər, beynəlxalq insan hüquqları hüququna müvafiq olaraq, hüquq qabiliyyətinin realizəsi ilə bağlı bütün tədbirlərdə sui-istifadə hallarının qarşısının alınması üçün lazımı və effektiv təminatların nəzərdə tutulmasını təmin edirlər.

5. Bu maddənin müddəalarını nəzərə alaraq, iştirakçı dövlətlər, əlillərin mülkiyyət və onun varisliyi, öz maliyyə işlərini idarə etmək, habelə bankdan borc, ipoteka krediti və maliyyə kreditlərinin digər formalarını almaq üçün bərabər hüquqlara malik olmalarını təmin etmək məqsədilə bütün lazımı və effektiv tədbirləri həyata keçirirlər və əlillərin əsassız olaraq öz əmlaklarından məhrum olunmasını təmin edirlər.

6. Bu maddənin müddəalarını nəzərə alaraq, iştirakçı dövlətlər, əlillərin mülkiyyət və onun varisliyi, öz maliyyə işlərini idarə etmək, habelə bankdan borc, ipoteka krediti və maliyyə kreditlərinin digər formalarını almaq üçün bərabər hüquqlara malik olmalarını təmin etmək məqsədilə bütün lazımı və effektiv tədbirləri həyata keçirirlər və əlillərin əsassız olaraq öz əmlaklarından məhrum olunmasını təmin edirlər.

7. Bu maddənin müddəalarını nəzərə alaraq, iştirakçı dövlətlər, əlillərin mülkiyyət və onun varisliyi, öz maliyyə işlərini idarə etmək, habelə bankdan borc, ipoteka krediti və maliyyə kreditlərinin digər formalarını almaq üçün bərabər hüquqlara malik olmalarını təmin etmək məqsədilə bütün lazımı və effektiv tədbirləri həyata keçirirlər və əlillərin əsassız olaraq öz əmlaklarından məhrum olunmasını təmin edirlər.

8. Bu maddənin müddəalarını nəzərə alaraq, iştirakçı dövlətlər, əlillərin mülkiyyət və onun varisliyi, öz maliyyə işlərini idarə etmək, habelə bankdan borc, ipoteka krediti və maliyyə kreditlərinin digər formalarını almaq üçün bərabər hüquqlara malik olmalarını təmin etmək məqsədilə bütün lazımı və effektiv tədbirləri həyata keçirirlər və əlillərin əsassız olaraq öz əmlaklarından məhrum olunmasını təmin edirlər.

Maddə 13 Ədalət mühakiməsinə çatım

1. İştirakçı dövlətlər, istintaq və ibtidai icraatın digər mərhələləri də daxil olmaqla hüquqi prosesin bütün mərhələlərində birbaşa və ya dolayı iştirakçı, o cümlədən şahid rolunun yerinə yetirilməsini yüngülləşdirən prosessual və yaşa uyğun tənzimləmələri də nəzərdə tutaraq əlillər üçün digərləri ilə eyni əsaslarla ədalət mühakiməsinə effektiv çatımını təmin edirlər.

2. Əlillərin ədalət mühakiməsinə effektiv çatımını təmin etmək məqsədilə, iştirakçı dövlətlər ədalət mühakiməsi sahəsində, o cümlədən polis və penitensiar sistemdə çalışanların lazımı

təlim keçmələrinə kömək göstərirlər.

Maddə 14

Azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq

1. İştirakçı dövlətlər əlillər üçün digərləri ilə eyni əsaslarla aşağıdakıları təmin edirlər:

a) azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququna malik olma;

b) qanunsuz və ya əsassız olaraq azadlıqdan məhrum edilməmə və hər bir azadlıqdan məhrum etmə halının qanuna uyğun olması və əlilliyin heç vaxt azadlıqdan məhrum etmə üçün əsas olmaması.

2. İştirakçı dövlətlər, əlillərin hər hansı bir prosedür əsasında azadlıqdan məhrum edildikləri halda onlara digərləri ilə eyni əsaslarla beynəlxalq insan hüquqları hüququna uyğun təminatların verilməsini və lazımı vasitələrlə təmin edilmə də daxil olmaqla onlarla davranışın bu Konvensiyanın məqsədlərinə və prinsiplərinə uyğun olmasını təmin edirlər.

Maddə 15

İşgəncə və qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan davranış və cəzadan müdafiə hüququ

1. Heç kim işgəncələrə və ya qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan davranışa və ya cəzaya məruz qalmamalıdır. Xüsusilə də heç kim özünün sərbəst razılığı olmadan tibbi və ya elmi təcrübələrə məruz qalmamalıdır.

2. İştirakçı dövlətlər əlillərin digərləri ilə eyni əsaslarla işgəncələrə və ya qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan davranışa və ya cəzaya məruz qalmamaları üçün bütün effektiv qanunvericilik, inzibati, məhkəmə və ya digər tədbirləri həyata keçirirlər.

Maddə 16

İstismar, zorakılıq və təhqirdən müdafiə hüququ

1. İştirakçı dövlətlər əlillərin həm evdə, həm də ondan kənarında istismar, zorakılıq və təhqirin bütün formalarından, habelə onların gender əsaslı aspektlərindən müdafiəsi üçün bütün lazımı qanunvericilik, inzibati, sosial, maarifləndirmə və digər tədbirləri həyata keçirirlər.

2. İştirakçı dövlətlər, xüsusilə yaş və cinsi xüsusiyyətləri nəzərə alaraq əlillərə, onların ailələrinə və əlillərə baxan şəxslərə yardım və dəstəyin müvafiq formalarını təmin etməklə, o cümlədən istismar, zorakılıq və təhqir hallarına yol verməmə, onları aşkar etmə və onları bərdə xəbər vermə ilə bağlı məlumatlandırma və maarifləndirmə yolu ilə istismarın, zorakılığın və təhqirin bütün formalarının qarşısını almaq üçün bütün lazımı tədbirləri götürürlər. İştirakçı dövlətlər müdafiə xidmətlərinin yaş və cinsi xüsusiyyətlər, əlillik faktoru nəzərə alınmaqla göstərilməsini təmin edirlər.

3. İştirakçı dövlətlər, istismarın, zorakılığın və təhqirin bütün təzahürlərinin qarşısını almağa səy göstərərək, əlillərə xidmət üçün nəzərdə tutulmuş bütün müəssisələrə və proqramlara müstəqil orqanlar tərəfindən effektiv nəzarət olunmasını təmin edirlər.

4. İştirakçı dövlətlər, hər hansı bir formada istismara, zorakılığa və ya təhqirə məruz qalmış əlillərin fiziki, koqnitiv və psixoloji bərpasına, reabilitasiyasına və sosial reintegrasiyasına kömək üçün müdafiə xidmətləri də daxil olmaqla bütün lazımı tədbirləri həyata keçirirlər. Bu cür bərpa və reintegrasiya həmin şəxsin sağlamlığının, rifahının, özünəinam hissisinin, ləyaqətinin və müstəqilliyinin möhkəmlənməsinə imkan yaradan şəraitdə aparılır və yaş və cinsi xüsusiyyətlərlə bağlı ehtiyaclar nəzərə alınmaqla həyata keçirilir.

5. İştirakçı dövlətlər, istismar, zorakılıq və təhqir hallarının aşkar olunmasını, araşdırılmasını və lazımı qaydada təqib olunmasını təmin etmək üçün qadınları və uşaqları da əhatə edən effektiv qanunvericilik və strategiyalar qəbul edirlər.

Maddə 17

Şəxsi bütövlüyün müdafiəsi

Hər bir əlil insanın, digərləri ilə eyni əsaslarla, fiziki və psixi bütövlüyünə hörmətə yanaşılma hüququ vardır.

Maddə 18

Hərəkət azadlığı və vətəndaşlıq

1. İştirakçı dövlətlər əlillərin aşağıda qeyd olunan hüquqlara malik olmalarını da təmin etməklə onların digərləri ilə eyni əsaslarla hərəkət azadlığı, yaşayış yerini seçmək azadlığı və vətəndaşlıq hüquqlarını təmin edirlər:

a) vətəndaşlığı əldə etmə və onu dəyişdirmə və öz vətəndaşlığından əsassız olaraq və ya əlilliyə görə məhrum olunmama;

b) vətəndaşlığı təsdiq edən sənədləri və ya şəxsiyyəti təsdiq edən digər sənədləri almaq, bu cür sənədlərə malik olmaq və onlardan istifadə etmək və ya hərəkət azadlığı hüququnun həyata keçirilməsini yüngülləşdirə biləcək müvafiq prosedurlardan, məsələn immiqrasiya prosedurlarından yararlanmaq imkanlarından əlilliyə görə məhrum olunmama;

v) öz ölkəsi də daxil olmaqla hər hansı bir ölkəni sərbəst tərk etmə;

q) öz ölkəsinə qayıtmaq hüququndan əsassız olaraq və əlilliyə görə məhrum olunmama;

2. Əlil uşaqlar doğumdan dərhal sonra qeydiyyatdan alınır və doğum anından ad və vətəndaşlıq almaq hüququna, habelə mümkün dərəcədə öz valideynlərini tanımaq və onların qayğısı altında olmaq hüququna malik olurlar.

Maddə 19

Müstəqil həyat tərzi və yerli

cəmiyyətə daxil olma

Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər bütün əlillərin digər insanlarla bərabər seçim variantları ilə adi yaşayış yerlərində yaşamaq hüququnu tanıyırlar və əlillər tərəfindən bu hüququn tam realizəsinə və onların yerli cəmiyyətə tam daxil olmalarına və iştirakına kömək etmək üçün effektiv və lazımı tədbirlər görürlər, habelə aşağıdakıları təmin edirlər:

a) əlillər digərləri ilə eyni əsaslarla öz yaşayış yerini həmçinin harada və kiminlə yaşamağı seçmək imkanına malik olmalı və onlar müəyyən yaşayış şəraitində yaşamağa məcbur edilməməlidirlər;

b) əlillər evdə, yaşayış yeri üzrə və yerli cəmiyyətdəki digər yardımçı xidmətlərdən, o cümlədən yerli cəmiyyətdə yaşamağa dəstək və ona qoşulmaq üçün, habelə yerli cəmiyyətdən təcrid olunmanın və ya ayrılmanın qarşısını almaq üçün zəruri olan şəxsi yardımdan yararlanmaq imkanına malik olmalıdırlar;

v) bütün əhali üçün nəzərdə tutulmuş kollektiv istifadə xidmətləri və obyektləri əlillər üçün də eyni dərəcədə yararlı olmalı və onların ehtiyaclarına cavab verməlidirlər;

Maddə 20

Fərdi hərəkət qabiliyyəti

İştirakçı dövlətlər əlillərin maksimum sərbəstliklə fərdi hərəkət etmə qabiliyyətini təmin etmək üçün, o cümlədən aşağıdakı yollarla effektiv tədbirlər görürlər:

a) əlillərin seçdikləri üsulla və vaxtda, habelə münasib məsrəflə fərdi hərəkətlərinə şərait yaratmaq;

b) əlillərin hərəkəti yüngülləşdirən vasitələrdən, qurğulardan, yardımçı texnologiyalardan və köməkçilərin və vasitəçilərin xidmətlərindən münasib məsrəflə yararlanmalarını asanlaşdırmaq;

v) əlilləri və onlarla işləyən mütəxəssisləri hərəkət etmə vərdisləri üzrə təlimləndirmə;

d) hərəkəti yüngülləşdirən vasitələr, qurğular və yardımçı texnologiyalar istehsal edən müəssisələri əlillərin fərdi hərəkət imkanlarının bütün aspektlərini nəzərə almağa çağırmaq;

(Davamı gələn saylarımızda)

Məlumat bülleteni

Əsasnamə qüvvəyə mindi - sonra nə baş verəcək?

Əlillərin hüquqlarına dair Əsasnaməni təsdiq edən ölkə, əmək qabiliyyətini itirmiş insanların başqa insanları olduğu kimi müəyyən olunmuş haqlara malik qanun subyektləri qismində hesab almaq öhdəliyini öz üzərlərinə götürürlər. Əsasnaməni dəstəkləyən dövlətlər, sazişdə müəyyən edilmiş qaydada milli qanunvericiliyi uyğunlaşdırmalıdırlar.

Hal-hazırda Əsasnaməni 25 ölkə təsdiq edib, eyni zamanda 120-dən artıq ölkə imzalayıb və bu, onların gələcəkdə Əsasnaməni təsdiq etmək arzusunun göstəricisidir. Əsasnaməni müvafiq fakültativ protokol 3 may 2008-ci ildə qüvvəyə mindi. Üzv ölkələrin I konfransında, Əsasnaməni təsdiq etmiş dövlətlər, gələcəkdə Əsasnamənin şərtlərini həyata keçirilməsi yolunda əldə edilmiş irəliləyiş haqda üzv ölkələr tərəfindən vaxtaşırı hesabatlar əldə edən əlillərin haqları üzrə Komitənin müstəqil

ekspertlərini seçəcəklər. Üzv ölkələr məcburi surətdə xüsusi dövlət icra orqanı və eyni zamanda Əsasnamənin şərtlərini həyata keçirilməsinə dair milli mexanizmləri yaratmalıdırlar.

Fakültativ protokolun şərtlərinə əsasən protokolun təsdiq edən ölkələr sırasından ayrı-ayrı şəxslər və ya bir qrup şəxs, problemin həlli üçün bütün milli imkanlar tükəndiyi halda Komitəyə nəzəri baxış üçün ərizə göndərmək hüququna malikdirlər.

Əsasnamənin tamlığı

Əsasnamə fiziki çatışmazlığı olan insanların üzvləşdiyi bütün maneələri əhatə edir. Ayrı-seçkilik (məsələn, səsvərmə hüququndan məhrum olunma), həmçinin sosial və iqtisadi maneələr olan işə qəbul zamanı diskriminasiya və qeyri-münasib yaşayış standartları.

Ən əsas suallardan biri olan əlverişliliyə dair Əsasnamə üzv ölkələrdən tələb edir ki, elektron və təcili yardım xidmətləri daxil olmaqla informasiya, kommunikasiya və digər xidmətlərə bağlı

məsələlərdə maneələr müəyyən edilərək aradan qaldırılsın. Etibarlılıq, həmçinin tikintiyə, yollara, nəqliyyata və eləcə də məktəblər, yaşayış yerləri, tibb məntəqələri və iş yerləri də daxil olmaqla digər daxili və xarici xidmət vasitələrinə təqdim olunmalıdır. Ölkələr ümumi istifadə və müxtəlif xidmətlərə aid obyektlərin etibarlılığı haqqında minimal standartları işləyib hazırlamalı, həmçinin müvafiq ölçülər qəbul etməlidirlər ki, etibarlılıq məsələsi haqqında ictimai istiqamətdə fəaliyyət göstərən xüsusi təşkilatlar və xidmətlərin məlumatı olsun.

Bütün bunlardan əlavə Konvensiyanı ratifikasiya etmiş ölkələr aşağıdakıları etməyə borcudurlar:

- Mülkiyyət hüququ, varisliyi əldə etmək hüququ, maliyyə əməliyyatlarını idarə etmək hüququ, həmçinin bank kreditlərinin də xidmətlərindən istifadə etmək daxil olmaqla bütün vətəndaşların qanun qarşısındakı bərabərliyini təmin etmək;
- İstismar, zorakılıq və sərbəst davranışların qarşısını almaq

üçün müvafiq hüquqi və inzibati ölçülər qəbul etmək;

- Sərt davranma qurbanlarına reabilitasiya imkanının yaradılması, həmçinin təqsirli şəxsin cəzalandırılması;

- Nəqliyyat vasitələrindən istifadə də daxil olmaqla, hərəkət azadlığının təmin olunması;

- Məktəb və ya iş yeri kimi "obyektlərin uyğun olması"nın təmin edilməsi, yeni əlillərin iş şəraitinin yaradılmasına müvafiq olan modifikasiya və düzəlişlərin təqdim olunması;

- Əlillərin müstəqil yaşama və yayış yerinin azad seçmə hüququnu təmin etməsi;

- Nikah və ailə qurmaq hüququnu təmin etməsi;

- Əlil tələbələrini ümumi təhsil sistemində daxil olunmasını təmin etməsi və müvafiq yardımın təqdim edilməsi;

- Peşəkar tədris imkanlarının bərabər olmasını təmin etmək, böyüklər üçün təhsil alma vasitələrinin yaradılması;

- Əlillərin xüsusi tələbələrini nəzərə alaraq müvafiq tibbi xidmətlərin təmin olunması;
- İşləmək hüququnu təmin et-